

JAARLIJKS CONGRES – AUTISME – 7^E EDITIE

7 november 2019
Jaarbeurs, Utrecht

Het jaarlijks congres autisme heeft dit jaar als centraal thema "communicatie en relaties". Wie autisme heeft, loopt in het dagelijks leven tegen vanalles aan. Niet in de laatste plaats vormt het aangaan van professionele of persoonlijke relaties met anderen vaak een probleem. Voor mensen met autisme zijn de ongeschreven regels in taal en omgang met anderen soms niet te volgen. Andersom heeft de sociale omgeving van mensen met autisme vaak moeite om de soms eigenzinnige manier van communiceren van mensen met autisme te doorgronden. Het aangaan van functionele relaties met hun klasgenoten, leerkrachten, collega's, partners en kinderen is daardoor voor mensen met autisme niet vanzelfsprekend. Het is voor deze bijzondere groep mensen, hun sociale omgeving én de samenleving echter van het grootst mogelijke belang dat mensen met autisme er ook in sociaal opzicht bij gaan horen. Zij hebben tenslotte veelal onmiskenbare talenten, die anders niet tot hun recht zouden komen. Als hulpverlenings- of onderwijsprofessional die werkt met mensen met autisme heb je dan ook de belangrijke opdracht om hen in de communicatie en relatievorming met anderen te ondersteunen.

Op dit congres hoor je van vooraanstaande sprekers uit wetenschap en praktijk hoe je dat volgens de laatste stand van wetenschap en praktijk kunt doen.

Doelgroep

Het jaarlijks congres autisme is bedoeld voor HBO- en academisch opgeleide hulpverleners die in hun werk te maken krijgen met mensen met autisme en hun familie.

Leerdoelen

- Wat sociale interactieproblemen veroorzaakt tussen mensen met autisme en neurotypische mensen (mensen zonder autisme)
- Welke rol empathie speelt in de communicatie met mensen met autisme
- Welke breinfactoren een rol spelen in de communicatiestijl en relatievorming van mensen met autisme
- Hoe vriendschaps- en liefdesrelaties van mensen met autisme ondersteund kunnen worden
- Hoe taalverwerving plaatsvindt bij kinderen met autisme
- Hoe intercollegiale communicatie tussen mensen met autisme en hun neurotypische collega's op de werkvloer ondersteund kan worden

- Valkuilen en handvatten in het communiceren met kinderen met autisme

Programma

09.15 uur Registratie en ontvangst met koffie en thee

10.00 uur Opening congres door dagvoorzitter Dr. Guido van de Luitgaarden

10.15 uur Dr. Annelies Spek [Autisme Academy] - Sociale interactieproblemen en autisme

11.00 uur Prof. Dr. Carolien Rieffe [Universiteit Leiden] - Autisme en empathie

11.45 uur Pauze

12.15 uur Dr. Fabiënne Naber [Okibo Special Needs] - Autisme en het brein

13.00 uur Lunchbuffet

14.00 uur Deelsessieronde 1

Deelsessie 1A Monique Post [De Autisme Specialist] - Liefdes en vriendschapsrelaties

Deelsessie 1B Prof. Dr. Petra Hendriks [Rijksuniversiteit Groningen] - Taalbegrip en

verwerving bij kinderen met autisme

15.00 uur Pauze

15.30 uur Deelsessieronde 3

Deelsessie 2A Marja Boxhoorn [Autismecoach] - Autisme op de werkvloer

Deelsessie 2B Giel Vaessen [Kinkindekabel] - Communiceren met kinderen met een autisme spectrum stoornis

16.30 uur Afsluiting

17.00 uur Einde

Sprekers

Dr. Annelies Spek

Bijdrage: Sociale interactieproblematiek

Annelies is klinisch psycholoog en hoofd van het Autisme Expertisecentrum. Ze is gepromoveerd op autismspectrumstoornissen bij volwassenen doet onderzoek naar diagnostiek en behandeling van deze groep. Hiernaast is ze voorzitter van de Zorgstandaard Autismspectrumstoornissen en redactielid van de Psycholoog en van Wetenschappelijk Tijdschrift Autisme.

Mensen met autisme ervaren vaak problemen in de sociale interactie. In deze inleidende presentatie wordt toegelicht op welke manier de sociale interactie anders verloopt, wat de oorzaken hiervan kunnen zijn en wat hierbij kan helpen.

Prof. Dr. Carolien Rieffe

Bijdrage: Autisme en empathie

Carolien is hoogleraar (Ontwikkelingspsychologie, Universiteit Leiden; Honorary Professor ULC, Londen) op het gebied van sociale en emotionele ontwikkeling bij kinderen en jongeren met communicatieve beperkingen, zoals autisme, gehoorverlies, of een taalontwikkelingsstoornis. In haar onderzoekslab (www.focusonemotions.nl) wordt vooral onderzocht wat het effect is van toegang tot de sociale wereld op de emotionele ontwikkeling, en hoe dit dan weer het sociaal functioneren beïnvloedt.

Empathie is belangrijk voor samenwerking, of het bij een groep behoren, kortom, voor de sociale cohesie. Van kinderen met een Autisme Spectrum Stoornis werd lang gedacht dat zij weinig empathie voelen. Inmiddels is gebleken dat kinderen en jongeren met een ASS wel worden geraakt door het verdriet van een ander, maar niet weten hoe ze hiermee moeten omgaan. Empathische gevoelens blijken zelfs te kunnen leiden tot agressie, ze raken

overprikkeld door de emotie van de ander. Carolien zal op basis van uitkomsten uit een longitudinale studie aantonen dat het belangrijk is dat mensen met een ASS eerst moeten leren hoe eigen emoties te reguleren, voordat ze zich richten op de emotie van een ander. Naast een wetenschappelijke benadering van het onderwerp volgen tips voor de praktijk.

Dr. Fabiënne Naber

Bijdrage: Autisme en het brein

Fabiënne is van huis uit biologe en doet als Universitair Hoofddocent aan de Erasmus Universiteit Rotterdam onderzoek naar de relatie tussen neurologie, gedrag en begeleiding bij mensen met een autismespectrumstoornis.

Wetenschappelijk onderzoek onder mensen met een ASS heeft aangetoond dat er in de opbouw van de hersenen in de embryonale fase iets fout gaat. Neuronen sluiten op een andere manier op elkaar aan dan bij mensen zonder ASS. De neuronenvlakken in de hersenen gaan normaalgesproken netjes in 'georganiseerde' lagen op elkaar liggen. Zo kunnen ze signalen efficiënt doorgeven naar de plek waar ze aan moeten komen. Bij mensen met autisme liggen die neuronenvlakken niet netjes georganiseerd. Wat betekent dit voor communicatie en sociale interacties?

Monique Post

Bijdrage: Liefdes en vriendschapsrelaties

Monique is voorzitter van de Ervareingsraad Leo Kannerhuis Nederland en werkt voor het ministerie VWS als ervaringsdeskundig consultant voor het project 'Vanuit Autisme Bekeken'. Ze schrijft ook een column voor het jongerenblad van Dr. Leo Kannerhuis, 'Kannerlink'. Monique ziet autisme niet per sé als een beperking maar als een ontwikkelingsvariant.

In deze deelsessie gaat Monique nader in op de vertraging in de sociaal-emotioneel ontwikkeling versus de versnelling in de cognitieve ontwikkeling bij mensen met een ASS. Dit geeft een andere zienswijze op de ondersteuning van partnerrelaties en/of de zoektocht naar vriendschappen.

Prof. Dr. Petra Hendriks

Bijdrage: Taalbegrip en taalverwerving

Petra Hendriks is hoogleraar Semantiek en Cognitie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Zij is een internationaal invloedrijke onderzoeker in haar vakgebied, de linguïstiek. In haar werk combineert ze theoretische analyse en psycholinguïstische methodes. Petra onderzoekt hoe de ontwikkeling van taalbegrip normaal gesproken verloopt, maar ook hoe die kan afwijken bij bepaalde groepen zoals kinderen met autisme, ADHD of gehoorstoornissen. Daarnaast besteedt zij in haar onderzoek veel aandacht aan de wijze waarop sprekers rekening houden met hoe hun toehoorders hen verstaan en kunnen begrijpen.

In deze deelsessie ligt de focus op taalbegrip en taalverwerving bij kinderen met autisme. Vanuit een theoretisch kader zullen praktijkgerichte suggesties worden gedaan in relatie tot begeleiding van sociale interacties bij mensen met autisme.

Marja Boxhoorn

Bijdrage: Autisme @ werk

Marja is trainer en autismedoach. Zij volgde de post HBO cursus Coaching voor professionals en volgde diverse trainingen op het gebied van autisme. Marja is auteur van het boek 'Meer rust en minder stress bij autisme'.

Het percentage mensen met autisme(kenmerken) neemt toe. Niet iedereen is echter open over zijn of haar autisme, dus ook op de werkvloer heeft dit gevolgen. Problemen in de collegiale sfeer, een burn-out met langdurig lijden en verzuim is niet vreemd in deze context. Toch zijn er goed toepasbare en praktische mogelijkheden die duidelijk effectief blijken, waardoor mannen en vrouwen met autisme grote stappen zetten, burn-out kan worden voorkomen en relaties thuis en op het werk goed verlopen. Waardoor zij succesvol kunnen zijn in werk en leven, wat een positieve impact heeft op gezin, team, organisatie en maatschappij. Dit vormt de rode draad van de deelsessie onder leiding van Marja.

Giel Vaessen

Bijdrage: Communicatie is geen sinecure

Giel werkte decennia lang als groepswerker, behandelcoördinator en gezinstherapeut in de kinder- en jeugdpsychiatrie en als zorgcoördinator in het speciaal onderwijs. Momenteel is hij werkzaam als zorgcoördinator en gezinstherapeut in de ambulante GGZ. Daarnaast geeft Giel reeds vele jaren cursussen en trainingen rondom kinder- en jeugdproblematiek en schreef hieromtrent diverse praktijkgerichte boeken, zoals "als hechten moeilijk is", "Multiprobleemgezinnen in de jeugdzorg" en "Autisme...en nu?"

Het verzenden en ontvangen van boodschappen heeft alles te maken met het eigen en andermans intern werkmodel. Hoe zijn waarden en normen vastgelegd, met welk territorium van de ander mag je je bemoeien, afhankelijk van je rol en de leeftijd van de jongere. Op welke wijze communiceer je, van aanvullend tot aanvullend en wat doet dat circulair met de ander? Communiceer je probleemgericht of oplossingsgericht?

Communiceer je sturend of coachend? En om het nog extra ingewikkeld te maken, hoe communiceer je met jongeren die de analoge communicatie minder goed verstaan dan de digitale, vanwege hun ASS? Of, andersom geformuleerd, beter zijn in de digitale- dan de analoge communicatie.

Deze deelsessie biedt praktijkgerichte handvatten omtrent communicatie in het algemeen met kinderen, pubers en adolescenten (gezien jongeren met ASS kenmerken ook gewoon jongeren zijn) en specifieke handvatten om extra rekening te houden met hun mogelijkheden en minder aangelegde capaciteiten, waarbij het maar weer de vraag is wie soms vreemd communiceert.

Dr. Guido van de Luitgaarden

Bijdrage: Dagvoorzitter

Guido is opgeleid als sociaal-pedagogisch hulpverlener en werkte in die hoedanigheid onder meer in het sociaal-cultureel werk. Hij was gedurende 16 jaar als senior onderzoeker en docent werkzaam bij Zuyd Hogeschool, lectoraat Sociale Integratie. Guido promoveerde aan de University of Salford (VK) op een proefschrift over oordeels- en besluitvorming bij vermoedens van kindermishandeling. Sinds 2006 is hij verbonden aan het Euregionaal Congresburo en het Centrum voor Educatie en Supervisie. Daarnaast is hij echtgenoot en (pleeg)vader. Ook is hij voorzitter van de Raad van Toezicht van het Steunpunt Mantelzorg Zuid.